

HOOG LICHT

KNOKKE-HEIST | 1907 - 2007

HOOG LICHT
KNOKKE HEIST | 1907 - 2007

VUURTORENS,

ze zijn ontstaan bij de devote vissersvrouw, die met haar verkleumde kinderen, een lantaarn in de hand, in de duinen de gure zeewind trotseerde om met haar lichtsignalen de kostwinnende visser veilig naar het strand, naar huis te loodsen.

De zwaaiende lantaarn werd een vast vuur op een verhoogde plek, later, naarmate de bewoning toenam, op een hoog gebouw, een kerktoren en tenslotte een vuurtoren. De lichtbakens langs de grillige Atlantische kust bevonden zich buitengaats, op klippen en eilandjes in zee. Maar langs de Vlaamse kust liggen geen eilandjes, steken geen rotsen in zee. Hier verrezen de torens aan de wal.

Oorspronkelijk bestreken de lichtbundels van Cap Gris Nez (F) en Westkapelle (NL) de Vlaamse kustwateren. Lag een veilige thuisvaart van de vissersvloot aan de basis van de vuurbakens, de toename van het scheepvaartverkeer vereiste meer punten om de havens te vinden en de obstakels onder water te mijden. Naast de vuurtorens in zowat elke kustgemeente verschenen ook de lichtschepen die op de best gevaarlijke ondiepten van de Vlaamse Banken lagen.

KLEINE HISTORIE

Binnen het beperkte bestek van deze brochure is het onmogelijk de complete geschiedenis van de vuurtorens uiteen te zetten, laat staan daar nog een luik aan toe te voegen over de techniek die deze monumentale bakens van licht voorzag.

Ze droegen de namen van de grootste zandbanken, de Westhinder, de Wielingen, de Wandelaaër, de Paardenmarkt. Om de veilige vaargeulen af te bakenen werden daarnaast ook lichtboeien uitgezet.

Zowat elk belangrijk vissersdorp had een eigen vuurbaken, in de West-Vlaamse volksmond een 'vierboete' genoemd. Elke torenkaars had zijn geëigende lichtbundel, die voor bijkomende herkenning instond.

Op de staketsels van de kusthavens werden havenlichten geplaatst. Door hun vorm lijken dit wel kleine vuurtorens, doch hun werking beperkt zich tot het aangeven van de toegang tot de havengeulen.

Toch kan een kort overzicht niet ontbreken.

Nieuwpoort had ooit drie vuurtorens en voegde daar een vierde in Lombardsijde aan toe, die nog steeds in gebruik is. De vuurtoren van Oostende wisselde vaak van plaats, kreeg rake klappen in tijden van oorlog, maar herrees telkens uit zijn as.

In Wenduine ging de visserij teloor en bleef van het Torrekijn slechts een vermelding in geschiedkundige geschriften over. De vuurbaken van Blankenberge deelde het lot van de Oostendse Lange Nelle om dan toch als modernistisch bouwwerk tussen de flats op de zeedijk te eindigen.

De vuurtoren van Knokke stierf een stille dood. In het begin van de 21e eeuw bouwde men de toren opnieuw als blikvanger op zijn oorspronkelijke plaats: een monument in eer hersteld.

HEIST

Het vissersdorp Heist is een verhaal apart.

De visserij moet hier van uitzonderlijk belang zijn geweest, vermits bronnen uit 1365 al de aanwezigheid vermelden van een vuurtoren. De vissers van Heist beoefenden de 'cleen

visscherie', de kustvisserij. Zij waagden zich ook aan de 'grote' haringvangst. Op hun terugvaart vonden zij door de vuurtoren de thuishaven terug. In de 15e eeuw had de lichttoren ook een functie als baken voor handelsschepen die Vlaanderen bereikten via het Zwin. De vuurtoren van Heist gaf de plek aan waar zeevarenden konden kiezen tussen de noordoostelijke koers, het Heistdiep of het Knokkediep, de route naar de westelijke arm van het Zwin.

De Mercatorkaart A.D. 1540 vertoont in Heist een rokende vuurbaken. Aan het einde van die eeuw verving men het houten baken door een stenen toren, die door de Watergeuzen werd vernield. Pas na de 80-jarige oorlog verrees een nieuwe vuurtoren, die tot het einde van de 19e eeuw in de duinen aan de Gravestraat zou staan - nu de Vuurtorenstraat - waar men rond 1860 het Grand Hôtel du Phare bouwde. De toren en het hotel behoren nu tot de geschiedenis.

DE LICHTENLIJN

Brugge zocht zich na de verzanding van het Zwin door de eeuwen heen een uitweg naar zee. Bij de wissel van de 19e naar de 20e eeuw realiseerde de Stad haar droom en bouwde de zeehaven Zeebrugge uit. Op zee diepte men de vaargeul Pas van 't Zand uit, die toegang gaf tot de haven. Om de nieuwe havengeul te bebakenen lieten ingenieurs-aannemers Jean Cousin en Louis Coiseau omstreeks 1905 in Heist door de Gentse gebroeders Grendel twee vuurtorens bouwen. Ze zouden samen een lichtenlijn vormen zodat vaartuigen, die de havengeul binnenliepen door de vaargeul Pas van 't Zand op de goede koers van 136° zouden varen als de lichtbundels van het laag geleidelicht en het hoog geleidelicht zich op één lijn bevonden.

Het Laag Licht werd een kleine vuurtoren in de duinen, amper 14,40 meter hoog en geplaatst op $51^{\circ} 20',05$ noorderbreedte en $3^{\circ} 13',05$ oosterlengte. Om de 5 seconden verspreidde de lamp gedurende 4 seconden een helder wit licht dat op zee tot op 9 mijl zichtbaar was.

Het Hoog Licht was een pronkstukje. Het zou de eerste Belgische vuurtoren zijn, die volledig uit beton werd geconstrueerd en meteen de eerste volledige betonconstructie in het land. In 1907 was de 30,50 meter hoge toren klaar, neergezet op $51^{\circ} 20',05$ noorderbreedte en $3^{\circ} 13',053$ oosterlengte,

300 meter landinwaarts van het Laag Licht, pal in de lage weiden achter de duinen. De torenconstructie werd verfraaid met Jugendstil-elementen en baksteenmotieven.

Er brandde bestendig een helder wit licht, dat zichtbaar was tot 11 mijl uit de kust.

HEYST. NOUVEAU PHARE.

MONUMENTEN

In het begin van de jaren '70 bouwde men de voorhaven van Zeebrugge uit. Nieuwe, diep in zee stekende havendammen en een nieuwe zeesluis verplaatsten de havengeul. De lichtenlijn bleef behouden maar de twee oorspronkelijke geleidelichten raakten hun functie kwijt. Terwijl het Laag Licht wat verkommerde in de schaduw van de zeedijkbebouwing, stond het Hoog Licht verweesd en verweerd als het ware op totaal verval te wachten.

Nochtans werd het Hoog Licht in 1975 geklasseerd als industrieel-archeologisch monument. Bij Koninklijk besluit van 8 september 1981 werd de toren beschermd.

Ook het Laag Licht is, als onafscheidelijk onderdeel van de lichtenlijn bij Koninklijk besluit beschermd op 23 mei 1984.

Vuurtorens die niet langer in functie zijn, horen tot het maritieme patrimonium en worden als dusdanig beheerd door de afdeling Kust van het agentschap voor Maritieme Dienstverlening & Kust. In 1998 doken bij deze dienst van de Vlaamse overheid de eerste plannen op om de beide monumenten te restaureren.

Architectenbureau Jan Strynckx uit Zele en het Antwerpse architectenbureau Driesen, Meersman en Thomaes kregen de opdracht. Einde november 2000 schreef de toenmalige afdeling Gebouwen van de Vlaamse overheid de aanbesteding uit. Met het terugplaatsen van de nagemaakte lantaarns sloot men eind 2004 de restauratiewerken af. Zowel het Laag Licht als het Hoog Licht verrezen in hun oude glorie.

HOOG LICHT IN ZICHT

Op 2 april 2005 werd het gerestaureerde monument, de vuurtoren Hoog Licht officieel ingehuldigd. Bij deze gelegenheid gaf de afdeling Kust van de Vlaamse overheid het peterschap van deze toren in handen van de basisschool De Vuurtoren uit Knokke-Heist.

Aan de directie en de leerlingen werd gevraagd om mee te helpen bij het bewaren van de historische betekenis en een sociale controle uit te oefenen om te waken over het instandhouden van dit kleinood. Zij kunnen meteen het Hoog Licht bij al hun schoolse en promotionele activiteiten betrekken.

Het peterschap van het Laag Licht werd toevertrouwd aan Het Baken, een dagcentrum voor jonge volwassenen, die een gelijklopende vraag voor een controle- en promotieopdracht meekreeg.

NIEUWE VERBINDING

Dat de vroegere geleidelichten voor toeristische doeleinden zouden worden aangewend is uitgesloten, niet alleen door de beperkte toegangsmogelijkheden maar vooral om de verstoring van de natuurlijke omgeving te voorkomen.

Het Hoog Licht bevindt zich in het erkende natuurgebied de Vuurtorenweiden. Aan de aanpalende aarden dijk grenst het gebied Sashul. Het Laag Licht is afgesneden door de Elisabethlaan, de kustweg, maar staat pal voor het natuurgebied Baai van Heist.

In opdracht van de afdeling Kust is in 2007-2008 over de drukke verkeersweg met tramroute een flamboyante brug gebouwd voor fietsers, voetgangers en zachte recreanten. De brug DE LICHTENLIJN verbindt niet alleen de natuurgebieden met elkaar maar herstelt virtueel de (lichten-)lijn tussen het Hoog Licht en het Laag Licht. Over deze bijzondere brug is eveneens een geïllustreerde brochure uitgegeven.

VEILIGE VAART

Vuurtorens zijn vanouds de bakens aan de wal, die de zeelui geleiden, die bijdragen tot de garantie van een veilige thuisvaart. De evolutie van de techniek voor navigatie heeft de Vlaamse lichttorens op enkele na hun taak ontnomen. In Nieuwpoort is de Vierboete nog steeds in gebruik, met rood licht, in Oostende de Lange Nelle. Ook Blankenberge heeft tot op vandaag nog een werkende vuurtoren.

De Vlaamse Hydrografie beheert het Meetnet Vlaamse Banken en verwerkt de op zee ingewonnen hydrometeorologische informatie tot papieren en digitale navigatiekaarten en data-tabellen.

De Vlaamse Hydrografie voert hiervoor ook hydrografische metingen en peilingen uit op het Belgisch Continentaal Plat.

VLAAMSE HYDROGRAFIE

De veiligheid van de scheepvaart wordt op heden gevrijwaard door tal van middelen. Enerzijds worden vaarwegen voorzien van een uitgebreid net van boeien en bakens, terwijl de Westerschelde en het Belgisch Continentaal Plat bestreken wordt door de hoogtechnologische Schelde-Radarketen, die vergezeld gaat van de zogenaamde Vessel Traffic Services-VTS.

Loodsen, die bij noodweer ook aan boord kunnen gebracht worden met een helikopter, helpen bij het binnen- en uitvaren. Anderzijds houdt de Vlaamse overheid de belangrijke vaargeulen op diepte en ruimt de wrakken op.

En dan zijn er nog de boordradar en de GPS-plaatsbepaling via satelliet, die nog zelden ontbreken op hedendaagse vaartuigen.

Hebben vuurtorens dan nog zin?

EEN KNIPOOG

'Vuurtorens sterven staande', blokletterde journalist en auteur Dirk Musschoot ooit. Ze worden op rust gesteld, hun functie ontnomen, maar sterven? Uitdoven, dat zou pas sterven zijn. Wereldwijd gaan stemmen op om alle vuurtorens buiten werking te stellen en onder te brengen bij het erfgoed. Tegelijk schieten vuurtorenverenigingen en zogenaamde 'pharofielen' uit de grond als paddenstoelen en binden de strijd aan voor behoud van de torens en hun lichtbundels.

Ook de stem van zeevarenden weerklinkt in deze. Immers, het licht van de vuurbaken wordt ervaren als een knipooeg naar de zeeman, een geruststellende en derhalve onmisbare glimp van de veilige thuishaven.

Hier is onvoldoende ruimte om de literaire en poëtische ontboezemingen, alsook de kunstzinnige prestaties aan te kaarten, waartoe de vuurtorens door de jaren heen aanleiding gaven en nog steeds geven.

Maar door hun specifieke vorm, hun bijna plechtige aanwezigheid in het vlakke kustlandschap zijn de overgebleven vuurtorens stille getuigen van een groots zeevaartverleden en maken aldus een onmisbaar deel uit van ons culturele en architectonische kustpatrimonium.

De vuurtorens Hoog Licht en Laag Licht zijn daarvan de te koesteren voorbeelden.

COLOFON

HOOG LICHT

**Vlaamse overheid
(MDK) agentschap voor
Maritieme Dienstverlening en Kust
afdeling Kust**

Gratis brochure

Projectverantwoordelijke
John Pauwels, communicatiemanager
MDK-afdeling Kust
johnv.pauwels@mow.vlaanderen.be

Met de medewerking van
Heyst Leeft
Toerisme Knokke-Heist
Museum Sincfala
Gemeentebestuur Knokke-Heist
en van
MDK-dab Vloot - www.welkombijvloot.be
MDK-afdeling Scheepvaartbegeleiding
www.scheepvaartbegeleiding.be

Grafische vormgeving
nv. Magenta - Sint-Andries Brugge
www.magenta.be

Verantwoordelijke uitgever
ir. Bernard De Putter
algemeen directeur
MDK-afdeling Kust - tel. 059 55 42 07

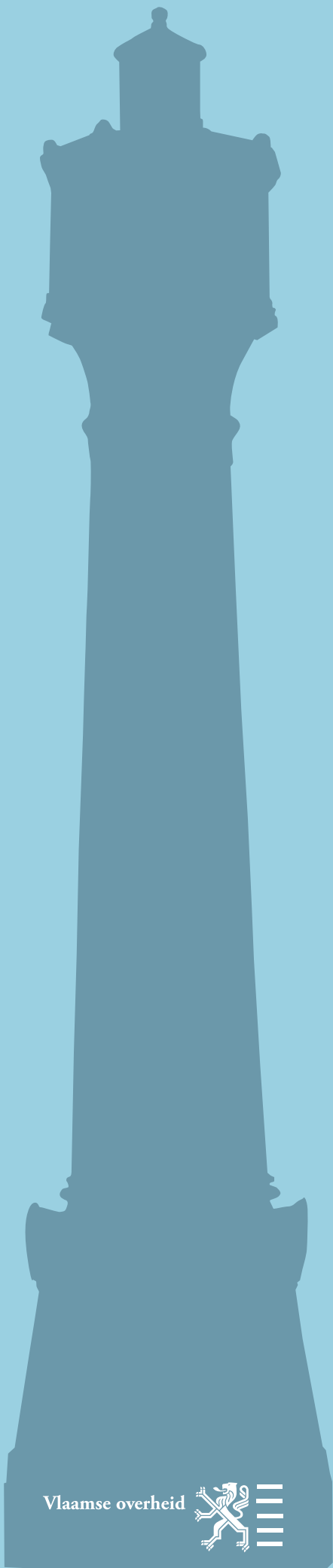
Depotnummer
D/2008/3241/220

HOOG LICHT

KNOKKE HEIST | 1907 - 2007

Vlaamse overheid

